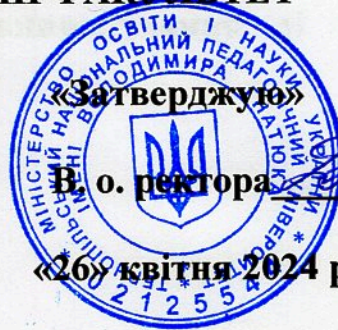

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

«Затверджую»

В. о. ректора

Н. ДРОБИК

«26» квітня 2024 р.

ПРОГРАМА

ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 033 «ФІЛОСОФІЯ»

при вступі на навчання для здобуття ступеня «Магістр»

Тернопіль 2024
ТЕРНОПІЛЬ 2024

УДК 378.091

**Програма фахового вступного випробування зі спеціальності 033
«Філософія». Тернопіль, 2024. 21 с.**

Укладачі програми:

**Поперечна Г.А., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
та суспільних наук;**

**Морська Н.Л., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
та суспільних наук.**

Тернопіль 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Розв'язана Росією повномасштабна війна загострила як суспільно-політичні, так і духовно-культурні виміри особистості, поставила її в складну ситуацію постійного життєвого вибору. Це вимагає від сучасної людини здатності орієнтуватися у вирі світоглядних проблем та різновидів їхнього вирішення, уміння вільно і свідомо визначати свою позицію, що великою мірою залежить від рівня її освіченості. З іншого боку, інтеграція до європейського освітнього простору та кардинальні зміни в системі освіти передбачають формування майбутнього фахівця, здатного самостійно і вільно орієнтуватися в потоці навчальної та наукової інформації, критично осмислювати, узагальнювати, систематизувати і застосовувати засвоєні знання в своїй професійній діяльності.

Фахове вступне випробування має за мету визначити рівень засвоєння абітурієнтами специфіки філософського осягнення дійсності, ступінь володіння ними філософською термінологією та обізнаності з досягненнями світового і вітчизняного історико-філософського процесу, знання сучасних форм та методологічних підходів до вирішення найважливіших проблем сьогодення.

Програма вступного екзамену з філософії для ступеня «магістр» охоплює передбачений першим рівнем вищої освіти теоретичний і методичний матеріал. До програми вступного екзамену внесені питання, що стосуються сутності світогляду та його історичних типів, історії філософії, філософської онтології, духовних основ буття, філософського і наукового пізнання, філософської антропології, соціальної філософії, філософії культури.

Вступники під час фахового випробування повинні продемонструвати:

належний рівень світоглядно-методологічної культури, розуміння специфіки філософії та оперування її категоріальним апаратом, знання основних етапів розвитку філософії, її напрямів і течій, класичного і некласичного розуміння філософських проблем, методології наукового пізнання;

вміння орієнтуватись в духовній ситуації, здійснювати рефлексію з приводу актуальних проблем суспільного та індивідуального буття, виокремлювати істотне та загальне в процесі аналізу, систематизувати матеріал і робити самостійні висновки;

навички роботи з першоджерелами, їх історико-філософської інтерпретації, пояснення і оцінки;

вміння застосовувати методи і прийоми філософського мислення в процесі вирішення проблемних ситуацій, навички публічного мовлення, здатність до інтелектуальної комунікації.

1. Філософія як специфічний тип знання

Філософія і життя. Місце філософії в самопізнанні людини. Філософія як духовно-практичний феномен.

Сутність світогляду та його структура. Світогляд як форма самовизначення людини та спосіб духовно-практичного відношення до світу. Специфіка світоглядного запитування. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, філософія. Особливості філософії у порівнянні з міфом, релігією, мистецтвом, наукою. Сучасна світоглядна парадигма. Філософія як теоретична основа світогляду. Умови генези філософії. Специфіка філософського запитування. Феномен філософування, уявлення про його витоки (подив, сумнів, страх, страждання, свобода, стрес тощо). Природа філософських проблем, їх зв'язок з фундаментальними питаннями людського буття. Своєрідність філософського пізнання, особливості результатів філософування. Поняття рефлексії. Філософське мислення та мислення здорового глузду. Софійне та епістемне філософування. Філософія як рефлексія на граничні засади людського існування.

Філософія в системі культури. Філософія як «культура душі» і «жива душа культури». Основні функції філософії.

Структура філософського знання. Основні філософські дисципліни. Історія філософії як постійний діалог (полілог) різноманітних напрямків і шкіл. Роль філософії в житті суспільства і особистості. Філософія як культура мислення. Філософська культура як невід'ємна складова педагогічної культури.

2. Філософія Стародавнього Сходу

Становлення філософського знання. Міфоепічні засади філософії. Релігійна основа філософії.

Принциповий історизм філософського знання. Поняття «стрижневої доби». Парадигмальність філософського знання. Особливості східного та західного типів філософування та їх взаємодоповнюваність. Значення проблеми співвідношення західного та східного типів філософування для розв'язання проблем сьогодення.

Формування кастового ладу у Стародавній Індії. Релігійно-міфологічна ідеологія стародавньоіндійського суспільства. Веди як найдавніші пам'ятки індійської літератури, загальна характеристика ведичної літератури. Розвиток космологічних уявлень, єдності усього суцього в Упанішадах і в народному епосі – Махабхараті і Рамаїні. Загальні риси філософії Стародавньої Індії: споглядальність, пасивність, самозаглиблення, єдність людини і природи, гармонізація їхніх взаємин, домінування морально-етичної проблематики над натуралістично-емпіричною, сприйняття навколишнього світу як химерної фікції, омани («серпанкове покривало Майї»).

Виникнення основних філософських шкіл Стародавньої Індії. Залежність філософії від традиційних форм міфології і релігії.

Ортодоксальні і неортодоксальні філософські системи Індії. Розвиток ортодоксальними філософськими системами вчення про Брахман і Атман, ідеї карми і сансари.

Буддизм і джайнізм як системи, опозиційні ортодоксальному брахманізму та авторитетові Вед. Спроба буддизму виступити проти неминучості перевтілень людини, протиставлення буття виявленого буттю невиявленому. Основні положення морально–етичного вчення буддизму: «чотири благородні істини», «восьмиступінчастий шлях» як засіб опанування бажаннями, звільнення від страждань і досягнення нирвани. Розуміння всесвіту у буддизмі, вчення про дхарми. Аскетизм як засіб подолання сансари у джайнізмі. Матеріалістичні ідеї у вченні чарвака–локаята.

Соціально-економічні та ідейні передумови виникнення і розвитку філософії у Стародавньому Китаї. «П'ятикнижжя» і основні елементи давньокитайського світобачення. Тлумачення світу як результату взаємодії протилежних начал буття – «Ян» та «Інь». Трансформація дофілософських уявлень про два начала у філософії. Основні риси давньокитайської філософії: соціально-політичне і етичне спрямування, байдуже ставлення до природничих знань.

3. Антична філософія

Антична філософія у контексті соціального та історико–культурного розвитку Стародавнього світу. Космоцентризм та соматизм. Перехід від міфу до логосу. Періодизація античної філософії. Особливості античного філософського мислення.

Розвиток ідей у натурфілософських («фізичних») школах Стародавньої Греції. Домінування ідеї речово-природної єдності людини і світу: фізичної (іонійці), математичної (піфагорійці), буттєвої (елеати). Мілетська школа: Фалес (640–562 до н.е.), Анаксимандр (611–546 до н.е.), Анаксімен (585–524 до н.е.). Філософія Геракліта Ефеського (540–480 до н.е.): вчення про вогонь, про логос, питання діалектики, етичні погляди. Піфагор (584–500 до н.е.) та його школа. Число як душа речі. Криза унітарності мислення. Філософія елеатів. Вчення Парменіда (бл. 540–470 н. е.): ідея буття, тотожності буття та мислення, проблеми пізнання. Вчення Зенона Елейського (бл.490–480 до н.е.) : апорії та їх філософсько-логічний смисл.

Плюралістична тенденція філософського освоєння світу. Філософські погляди Емпедокла (бл. 484–424 до н.е.), філософія Анаксагора (500–428 до н.е.). Атомізм Демокріта (бл. 460–370 до н.е.).

Софістична концепція людини і пізнання. «Людина – міра всіх речей» (Протагор (481–411 до н.е.)). Суб'єктивізм та релятивізм. Проблема критерію істинного. Природа софізму як логічної категорії.

Ідеї високої класики в розвитку античної філософії. Життєвий шлях та доля Сократа (469–399 до н.е.). Зміна предмету філософування. Проблема загальних понять. Філософський метод Сократа, його етичні погляди.

Синтез антропологізму та космологізму в філософії Платона (427–347

до н.е.). Об'єктивний ідеалізм. Вчення про ідеї (ейдоси). Пластично-оптичне розуміння ейдосу. Ієрархія ідей. Ейдос як зразок творення, як смисл та принцип речі. Пізнання як пригадування. Концепція еросу у Платона. Соціально-політична утопія Платона.

Філософія Аристотеля (384–322 до н.е.). Критика платонівського вчення про ідеї. Вчення Аристотеля про матерію і форму, ентелехію. Вчення про Бога як першодвигуна. Теорія пізнання та логіка. Дослідження категорій. Поняття «калокагатії», «мімесісу», «катарсису». Соціально-політичні погляди.

Філософія еллінізму. Особливості елліністичного періоду античної філософії. Філософія Епікура (бл. 342–270 до н.е.): специфіка атомізму, індетермінізм, сенсуалізм, вчення про богів. Насолода як відсутність страждань. Філософія як шлях до щастя.

Філософія стоїцизму: Зенон (340–265 до н.е.), Панецій, Посідоній, Сенека (4 до н. е. – 65 н.е.), Епіктет (5–138), Марк Аврелій (121–180 до н.е.). Вогонь як першооснова, животворний Логос, пневма. Внутрішня незалежність та непохитність людської особистості.

Негативне і позитивне в раціоналізмі скептиків (Піррон (360–270 до н.е.), Секст-Емпірик (друга пол. II– поч. I ст.)). Філософський смисл скептицизму.

Неоплатонізм: загальна характеристика (Плотін (205–270), Ямвліх (бл. 245/80–330), Прокл (412–485)). Божественна всеєдність світу. Ієрархічна будова буття. Еманация. Містицизм споглядання. Місце античної філософії в історико-філософському і культурному розвитку людства.

4. Західноєвропейська філософія Середньовіччя

Феномен середньовічної філософії. Зміна парадигми філософського мислення при переході від Античності до Середньовіччя. Порівняльна характеристика основних світоглядних ідей Античності і Середньовіччя. Християнство як світоглядне підґрунтя середньовічної філософії. Ідейні джерела християнського світобачення. Основні риси філософії Середньовіччя.

Проблема періодизації середньовічної філософії. Християнська апологетика. Юстин і Татіан як представники двох тенденцій у витлумаченні відношення християнства до античної філософії. Проблема співвідношення віри і знання. Тертуліан (160–220) про непримиренність віри і розуму і перевагу віри над розумом. Климент Олександрійський і його спроба поставити філософію античності на службу християнству. Ориген і його осмислення християнства в дусі неоплатонізму і стоїцизму.

Значення патристики у розвитку християнського світоосмислення. Східна (Іоан Дамаскин, Григорій Нисський, Максим Сповідник) і західна патристика. Аврелій Августин (354–430) – класик західної патристики. Життєва доля та творчий шлях Августина. «Сповідь». Загальне окреслення ідейних здобутків. Обґрунтування теоцентризму. Самопізнання як умова пізнання Бога. Вчення про Бога, природу і людину. Душа і тіло. Відкриття

«внутрішньої людини». Розум і воля. Феномен сповіді. Концепція історичного процесу і часу. Проблема добра і зла та теодицеї Августина. Вплив Августина на розвиток філософії Середньовіччя.

Середньовічна схоластика і містика. Походження і подальше значення терміну «схоластика». Роль аристотелівської традиції у формуванні схоластичного типу філософування. Основні проблеми схоластики: співвідношення Бога і світу, знання і віри, проблема універсалій. Суперечки про природу універсалій: номіналізм і реалізм. Іоан Скот Еріугена (810–877), Ансельм Кентерберійський (1033–1109), Росцелін (1050–1122), П'єр Абеляр (1079–1142).

Розквіт схоластики. Вчення Томи Аквінського (1225–1274). Теологія одкровення та природна теологія. Доведення буття Бога. «Симфонія» віри і розуму. Томізм про атрибути Бога та можливості богопізнання. Вчення про єдність душі і тіла, про двоїстість істини, про співвідношення релігії і науки, про божественне визначення долі та свободу волі людини.

Містика як спосіб пошуку особистого відношення до Бога. Бернар Клервоський (1091–1153), Майстер Екгарт (126–1328). Значення середньовічної філософії для європейської культури.

5. Філософія епохи Відродження

Соціально-економічні і духовно-культурні передумови Відродження. Поняття «Відродження», його історико-культурний і соціальний зміст. Відродження як опосередкована ланка між середньовічною схоластикою і науково-філософським мисленням Нового часу. Послаблення ідеологічного впливу церкви і зміщення акцентів європейської свідомості з релігійних на мирські цінності. Зміна способу мислення. Перелом у поглядах на людину, природу, суспільство. Основні риси філософії епохи Відродження: антропоцентризм, пантеїзм, гуманізм.

Роль Данте Аліг'єрі (1265–1321) в зародженні світогляду гуманізму. Франческо Петрарка (1304–1374) – родоначальник гуманістичного руху, головні ідеї його світогляду.

Антропоцентризм як реакція на середньовічний теоцентризм. Людина – творець свого щастя. Сенс життя – в досягненні життєвих благ. Предмет філософії – природне життя людини. Людина – частина природи. Видатні італійські гуманісти – К. Салютаті (1331–1406), Альберті (1404–1472), Манетті (1396–1459) – їх роль у відродженні античної культури та погляди на людину. Ідеї епікуреїзму в творчості Лоренцо Валли (1407–1457) і його критика католицької церкви.

Марсиліо Фічіно (1433–1499) і Піко делла Мірандола (1463–1494) – головні представники платонівської Академії у Флоренції. Розвиток ними ідеї свободи людини та «всезагальної релігії».

Натурфілософські погляди в Ренесансі. М.Кузанський (1401–1464) і його спроба поєднання антично-середньовічної традиції з новими гуманістичними і науковими ідеями. Пантеїзм Кузанського. Проблема безкінечного і кінечного в його онтології і космології. Вчення про людину і

її пізнавальні здібності. Діалектика істини і концепція «ученого незнання», його вчення про «співпадання протилежностей».

Розвиток експериментального і математичного природознавства як головний внесок епохи пізнього Відродження у науковий прогрес людства. Леонардо да Вінчі (1452–1519) як піонер експериментально-математичного пізнання. Розвиток астрономії у XV–XVI ст. Світоглядне значення відкриття М. Коперника (1473–1543).

Антисхоластична направленість і сенсуалізм філософії Б. Телезіо (1509–1588). Розвиток Дж. Бруно (1548–1600) космологічних ідей М. Кузанського і М. Коперника. Вчення Бруно про безкінечність всесвіту і незчисленність світів. Особливості пантеїзму Дж. Бруно: природа як «бог в речах», уявлення про «світову душу» як рушійний принцип, людина як мікрокосмос.

Формування і розвиток соціальної філософії. Нові концепції держави і права. Н. Макіавеллі (1469–1527) і його концепція незмінності «людської природи». Мораль сили і влади: «Мета виправдовує засоби». Томас Мор (1478–1535) і його «Утопія» як мрія про справедливий суспільний порядок. «Місто Сонця» Томазо Кампанелли (1568–1639) і його відмінність від «Утопії». Кампанелла про єдність церковної і світської влади, необхідність реалізації царства божого на землі. Значення культури і філософії Відродження.

6. Філософія Нового часу і Просвітництва

Соціально-історичні передумови філософії Нового часу. Зміна ролі знання і науки, значення «людини знання». Нова роль природознавства і його вплив на філософію. Відділення філософії від теології. Раціоналізм у широкому розумінні як специфічна відмінність філософії Нового часу. Раціоналізм у вузькому значенні і його полеміка з емпіризмом. Проблема методу.

Філософія Ф. Бекона (1561–1626). «Знання – сила». Критика схоластики. Ідеї про «велике очищення розуму». Концепція нової науки. Вчення про ідоли Розуму (ідоли Роду, або Племені; ідоли Печери і ідоли Площі або Ринку; Ідоли Театру або Теорій). Критика телеологізму та аристотелівського розуміння форми. Особливості емпіризму Ф. Бекона. Вчення про метод. Плодоносні та світоносні дослідження. «Нова Атлантида» – соціальна утопія Ф. Бекона.

Філософія Р. Декарта (1596–1650). Розуміння Декартом предмету філософії та концепція науки. Раціоналістичний метод. Концепція сумніву: необхідність, процедури, етапи, межі сумніву. Декартівське «*cogito, ergo sum*». Картезіанське розуміння руху як механічного пересування. Людина – «мисляча річ». Вчення про дві субстанції.

Механіцизм Т. Гоббса (1588–1679). Антропология і теорія пізнання. Природне в людині і людська природа. Етичні та соціально-політичні погляди Т. Гоббса. Основні ідеї твору «Левіафан».

Вчення Б. Спінози (1632–1677) про субстанцію і її атрибути. Природа

як «причина самої себе» («causa sui»). Тотожність природи і Бога: пантеїзм Б.Спінози. Специфіка раціоналізму. Проблема мислення. Вчення про свободу. Соціологічні та етичні погляди. Монадологія і раціоналізм Г.В.Ляйбніца (1646–1716). Внесок Г.В.Ляйбніца в розвиток математики, біології, фізики. Вчення про субстанцію. Монади як ідеальні начала речей. Вчення Г.В.Ляйбніца про пізнання. Критика емпіризму і нове обґрунтування раціоналізму. Детермінізм і проблема свободи.

Філософія емпіризму. Англійський матеріалізм XVII–XVIII ст. та його особливості: Дж. Локк (1632–1704), Дж. Берклі (1685–1753), Д. Юм (1711–1776). Критика Дж. Локком раціоналізму та теорії вроджених ідей. Вчення про досвідне походження ідей. Досвід зовнішній та внутрішній. Зв'язок емпіризму та сенсуалізму Локка з етичними та педагогічними поглядами. Лібералізм та його обґрунтування в філософії Локка.

Філософія Дж. Берклі. Критика теорії пізнання Дж. Локка. Проблема первинних і вторинних якостей. Взаємодія почуттів. Суб'єктивно-ідеалістичне вчення про речі. Вчення про душу. Теорія істини. Пошуки критерію істинності. Емпіризм Д.Юма. Скептичний підхід Юма до філософського розуміння почуттів, розуму, знання і пізнання. Об'єктивні засади суб'єктивно-ідеалістичної гносеології. Евристичне значення скептицизму Юма.

Сутність ідеології Просвітництва (XVIII ст.). Вік Просвітництва як особлива історична епоха, орієнтована на народження нового історичного суб'єкта – освіченого індивіда, суб'єкта права і власності. Формування поняття громадянського суспільства. Розвиток принципів демократії і свободи. Значення особистого інтересу і розумного егоїзму для XVIII ст. Ідеали Просвітництва; їх межі і перспективи.

Французьке, англійське та німецьке Просвітництво. Вольтер (1694–1779). Дейстична форма матеріалізму. Критика клерикалізму і провінціалізму. Проблема людини. Суспільно-політичні погляди. Шарль Монтеск'є (1689–1755). Ж.Ж.Руссо (1712–1778) про «природний» і «цивілізований» стани; про походження соціальної нерівності і шляхи її подолання. Вчення про «суспільний договір» та суверенітет народу. Актуальність ідей Ж.Ж.Руссо для нашої доби. Французький матеріалізм XVIII ст. Основні ідеї філософського вчення Ламетрі (1709–1751). «Людина – машина». Філософські погляди Д.Дідро (1713–1784): матеріалістичне розуміння природи, свідомості; гносеологічні ідеї. Філософія К.А. Гельвеція (1715–1771): матеріалістичний сенсуалізм, вчення про природну рівність та виховання; етична концепція; соціально-політичні ідеї. Філософія П. Гольбаха (1723–1789): вчення про матерію, теорія пізнання, етика.

Установка англійських просвітителів на «природного індивіда», його розум і свободу. А. Коллінз, Дж. Прістлі. Просвітницькі ідеї у вченнях англійських моралістів Ф.Шефтсбері (1671–1713) і Ф.Хатчесона (1694–1747). Вплив екзистенційно-містичної традиції. Хр.Вольф (1678–1754) та його школа. Філософські ідеї Г.Лессінга (1729–1781), І.Г.Гердера (1744–1803). І.В.Гьоте – вершина німецького Просвітництва: феноменологічний метод,

етичні ідеї, натурфілософія. Історичне значення європейської філософії доби Просвітництва.

7. Німецька класична філософія

Феномен німецької класичної філософії. Соціально-економічні та ідейні джерела класичної німецької філософії, її місце в історії філософської думки. І. Кант (1724–1804) – родоначальник німецької класичної філософії. Два періоди творчості І.Канта. Основні ідеї докритичного періоду. Сутність «коперніканського перевороту» І. Канта. Нове розуміння суб'єкта. Розсудок і розум. Вчення про антиномії та ідеї. Явище і «річ в собі». Людина як «громадянин двох світів». Природа і свобода. І. Кант про співвідношення теоретичного пізнання і морально-практичної діяльності. Категоричний імператив як основний закон діяльності.

Й.Г. Фіхте (1762–1814) про філософію як «науковчення». Діяльно-творча основа буття філософії Й.Г. Фіхте. Суб'єктивна діалектика. Перевага суб'єкта над об'єктом, дії над субстанцією, свободи над необхідністю, волі над розумом. Філософія тотожності Ф.В.Й. Шеллінга (1775–1854). Ф.В.Й. Шеллінг і природознавство кінця XVIII – початку XIX ст. Філософія природи Ф.В.Й. Шеллінга. Діалектичні ідеї. «Система трансцендентального ідеалізму». Філософія мистецтва Ф.В.Й. Шеллінга.

Філософія Г.В.Ф.Гегеля (1770–1831) як підсумок і завершення філософських і соціально-політичних ідей І. Канта, Й.Г. Фіхте, Ф.В.Й. Шеллінга. Система Г.В.Ф. Гегеля, її основний принцип. Людина як суб'єкт духовної діяльності, що створює світ культури. Г.В.Ф. Гегель про закономірності становлення сутності людини. Тотожність буття і свідомості. Діалектика Г.В.Ф. Гегеля. Абсолютна ідея, Абсолютний дух, людина.

Антропологічний матеріалізм Л.А. Фейєрбаха (1804–1872). Л.А. Фейєрбах як критик філософії Г.В.Ф. Гегеля. Антропологія замість теології. Людина як природна, чуттєво-тілесна істота. Чуттєвість і розум. Спілкування та існування людської сутності. Любов як основа спілкування. Л.А. Фейєрбах і криза класичної філософії.

Соціально-економічні умови, джерела і природничо-наукові передумови виникнення марксизму. Філософія марксизму як філософія дії. Відстоювання марксизмом статусу науковості філософії. Органічний синтез матеріалізму і діалектики. Діалектичний та історичний матеріалізм як основні напрямки філософії марксизму. Нове розуміння людини як практичної, культурно-історичної істоти. Категорія «відчуження». Сутність матеріалістичного розуміння історії. Історичний месіанізм, утопізм та соціальна міфотворчість марксизму.

8. Історія сучасної західної філософії

Питання сучасної західної філософії і її загальна характеристика. Криза філософської традиції. Перегляд класичної моделі світорозуміння. Зміна парадигми філософського мислення у XIX-XX ст. Відмінність

фундаментальних рис сучасної філософії від класичної. Плюралізм і ірраціоналізм як основні риси сучасної філософії. Співвідношення наукового та філософського знання і його вирішення провідними філософськими школами сучасності. Сцієнтизм і антисцієнтизм.

Становлення напрямків сцієнтичного спрямування в XIX–XX ст. Неокантіанство і неогегельянство. Вимога «реконструкції» філософії на ґрунті наукового мислення. Виникнення позитивізму (О. Конт (1798–1857), Дж.С. Мілль (1806–1873), Г.Спенсер (1820–1903). Протиставлення «позитивного» знання метафізичному, відмова філософії у претензії на самостійне дослідження реальності. Емпіріокритицизм Р. Авенаріуса (1843–1896) та Е. Маха (1838–1916) як спроба філософського подолання гносеологічних труднощів природничих наук. Виникнення неопозитивізму і аналітичної філософії та їх спрямованість на логіко-методологічні дослідження, аналіз мови науки і її можливостей. Постпозитивізм і історична доля позитивної філософії.

Виникнення ірраціоналістичних тенденцій у сучасній західній філософії. А. Шопенгауер (1788–1860) і його критика ідеалістичного панлогізму. Абсолютизація ірраціоналістичних чинників у «філософії життя»: Ф. Ніцше (1844–1900) – воля до акумуляції сили; В. Дільтей (1833–1911) – факти волі, потягів і відчуття людини; А. Бергсон (1859–1941) – космічна сила, «життєвий порив»; О. Шпенглер (1880–1936) – «душа культури». Відмова від суб'єкт–об'єктної дихотомії буття. Світ як тривалість.

Екзистенціалізм як найвпливовіший напрямок антропологічного спрямування у сучасній західній філософії. Філософія С.К'єркегора (1813–1855) та Е.Гуссерля (1859–1938) – ідейні джерела філософії екзистенціалізму. «Фундаментальна онтологія» М. Хайдеггера (1889–1976), «трансцендентальний» екзистенціалізм К. Ясперса (1883–1969), «гуманістична» інтерпретація екзистенціалізму в творчості Ж. -П.Сартра (1905–1980), «філософія абсурду» А.Камю (1913–1960), екзистенціалізм Г.Марселя (1889–1973). Висування екзистенціалізмом на передній план абсолютної унікальності людського буття. Проблема свободи, сенсу людського життя, морального вибору в екзистенціалізмі.

Роль фройдизму у дослідженні проблем людини. З.Фройд (1856–1939) – засновник психоаналізу. З.Фройд про роль несвідомого у житті людини, перевагу психічних процесів над соціально-культурними явищами. Спроба неофройдизму (Е. Фромм (1900–1980), К.–Г. Юнг (1875–1961), А. Адлер (1870–1937) вийти за рамки біологічних характеристик людини. Аналіз міжособистісних відносин для кращої адаптації особи до існуючого світу.

Філософська антропологія як один із провідних напрямків сучасної західної філософії. М.Шелер (1874–1928), А.Гелен (1904–1976), Е.Ротхакер (1888–1965), Г.Плеснер (1892–1985). Пошук представниками філософської антропології єдиного принципу для цілісного розгляду людини. Проблема вибору свого «я», вибору між «добром і злом». Культура як відповідь людини на виклик природи.

Спроба примирення християнського теїзму з основними гуманістичними цінностями у філософії персоналізму (Е.Мунье (1905–1950), М.Бердяєв (1874–1948), Л.Шестов (1866–1938)). Тлумачення персоналізмом особистості як первинної творчої реальності і вищої духовної цінності, розуміння світу як прояву творчої активності верховної особистості – Бога.

Виникнення прагматизму в США. Ч.Пірс (1838–1914), В.Джемс (1842–1910), Дж. Дьюї (1859–1952). Прагматичне розуміння суті понять, ідей, теорій як практичних операцій підкорення навколишнього середовища. Істинність як здатність працювати на людину, сприяти успіху.

Культурологічні та історіософські напрями у філософії ХХ ст. О.Шпенглер (1880–1936) і його праця «Занепад Європи». Концепції філософії історії А.Тойнбі (1889–1975), П.Сорокіна (1889–1968).

Філософський структуралізм і постструктуралізм (К.Леві-Строс (нар. 1908), М.Фуко (1926–1984), Ж.Деррида (нар. 1930)). Поняття структури. Структурний аналіз як загальнофілософський метод.

Неотомізм і теософія як напрями сучасної релігійної філософії (Е.Жільсон (1884–1978), Є.Маритен (1882–1973), І.Лотц, К.Фабро). Нова інтерпретація ідей Томи Аквінського. Ідея гармонії віри і розуму. Онтологія неотомізму: основа всього сущого – чисте божественне буття. Істина, благо і краса як основні лики божественного буття.

Новітні тенденції в сучасній західній філософії. «Нова філософська хвиля» (А.Глюксман, Б. -А.Леві, К.Жамбе) та її теза про те, що індустріальне суспільство є формою варварства і внутрішнього збіднення людини. Філософський постмодерн (Ж.Деррида (1930–2004), Ж.Дельоз (1926–1995), Р.Рорті (1931–2007)).

Зміна в розумінні предмета і завдань філософії на початку ХХІ ст. Концепції інформаційного суспільства і ноосферної цивілізації. Філософські аспекти глобальних проблем сучасності.

9. Українська філософія

Культурологічний аспект дослідження української філософії. Характерні риси української ментальності (екзистенціальність, кордоцентризм, антеїзм) і їх вплив на формування української філософської парадигми. Періодизація історії української філософії.

Дофілософські уявлення древніх слов'ян. Традиційні мотиви та форми древньослов'янської міфології та їх світоглядна основа. Філософський характер «Велесової книги».

Філософські ідеї в культурі Київської Русі. Роль християнства. Онтологічні та натурфілософські уявлення діячів культури Київської Русі. Морально-етична спрямованість філософування. Монастирська ідеологія (Феодосій, Нестор, Володимир Мономах).

Українська філософія XV–XVII ст. Становлення українського неоплатонізму XIV–XVI ст. (агіографія, ісихазм, ареопагітизм). Внесок українських інтелектуалів XVI ст. у розвиток гуманістичних ідей (Юрій Дрогобич (1450–1494), Михайло Русин (1470–1517), Станіслав Оріховський

(1513–1566)). Філософські ідеї Острозького культурно-освітнього центру. Філософія у братських школах.

Києво-Могилянська академія (КМА) і філософія Просвітництва. КМА – перший в Україні центр професійної філософії. Натурфілософська проблематика. Проблеми теорії пізнання та логіки в працях діячів КМА. Проблеми відношення Бога і світу, Бога і людини. Морально-етична проблематика.

Г.С.Сковорода (1722–1794) – родоначальник української класичної філософії. Особливості стилю мислення Г.С.Сковороди. Вихідні принципи філософських позицій Г.С.Сковороди. Вчення Г.С.Сковороди про дві природи і три світи, про «сродну працю» і «нерівну рівність», про самопізнання. «Філософія серця». Українське Просвітництво. Філософія культури українського бароко.

Українська філософія кінця XVIII–XIX ст. Філософські ідеї у творчості Я.Козельського (бл. 1728–1794). Внесок Павла Лодія (1764–1829) у розвиток філософії в Україні. Київська релігійно-філософська школа. М.Гоголь (1809–1852) та його місце в історії української філософії. Філософія Памфіла Юркевича (1827–1874): дух і свідомість; вчення про ідею; аналіз процесу пізнання; «філософія серця». Вплив філософських ідей М.Максимовича (1804–1873) на членів Кирило-Мефодіївського товариства. Історіософія М.Костомарова (1817–1885). Ідея України у філософському світогляді П.Куліша (1819–1897). Внесок Т.Г.Шевченка (1814–1861) у розробку філософії української ідеї.

О.Потебня (1835–1891): філософське осмислення проблеми «мислення і мова». Соціальна філософія М.Драгоманова (1841–1895).

Українська філософія XX ст. Філософські ідеї в творчості І.Франка (1856–1916). Київська екзистенційна філософія XX ст. (М.Бердяєв (1874–1948), Л.Шестов (1866–1938), В.Зеньковський (1891–1962)). Ноосферна концепція В.Вернадського (1863–1945). Історіософія М.Грушевського (1866–1934). Етика «конкордизму» В.Винниченка (1880–1951). Філософія української діаспори (Д.Чижевський (1894–1977), Лисяк-Рудницький (1919–1984), І.Мірчук (1891–1961)). Політична філософія Д.Донцова (1883–1973). Культурне Відродження 20–х років. Українське філософське Відродження 60–х років П.Копнін (1922–1971).

10. Філософська онтологія: проблема буття

Місце онтології в структурі філософського знання. Буття як вихідна категорія для побудови системи філософії, основа філософування. Проблема буття в історико-філософському окресленні. Категоріальні визначення буття. Класичне та неklasичне розуміння буття. Філософське та наукове розуміння буття. Специфіка тлумачення буття і небуття у контексті східної та західної парадигми філософування. Буття, небуття, суще.

Людські виміри проблеми буття. Людське буття як співбуття. Буття як граничний ступінь узагальнення і як наріжний світоглядний орієнтир. Трансценденція як спосіб надання світові додаткового виміру. Функція

сенсоутворення в людському світорозумінні. Буття як вища цінність та міра моральної відповідальності людини за свої дії. Смерть, безсмертя та шляхи людського самоутвердження.

Проблематика буття у контексті матеріалістичної та ідеалістичної парадигми. Матерія, форма, рух, простір, час як категоріальні визначення буття. Рух як абстрактне вираження усіх змін взагалі. Поняття спокою. Рух та саморух. Субординація форм матеріального руху. Специфіка соціальної форми руху. Сутність розвитку, найістотніші форми його здійснення. Прогрес, регрес, колообіг. Простір і час як найзагальніші характеристики буття. Простір як вияв усталеності буття. Атрибути простору: метричність, протяжність, структурність, єдність дискретності та континуальності. Часові характеристики буття: тривалість, необоротність, одновимірність, єдність континуальності і дискретності. Просторово-часова нескінченість матеріального світу як філософська проблема. Суспільно-людський вимір простору і часу. Час в антропологічному та екзистенційному вимірі.

Наукова картина світу як інтегральне узагальнення досягнень багатьох наук. Найважливіші характеристики буття у сучасній науковій картині світу. Світоглядне значення наукової картини світу.

11. Духовні виміри буття

Поняття духовного. Духовні виміри людського буття. Духовне як потенційна повнота буття, вияв його смислової наповненості. Багатовимірність духовного буття, його ознаки: позапросторовість, самосконцентрованість, рефлексивність, цілісність, динамічність, ідеальний характер. Семантичні значення поняття «духовного»: духовне – протилежність матеріального; духовне – приналежне до релігії; духовне – форма вияву нематеріальної активності людей; духовне – безперечна смислова наповненість (духовність). Духовність як альтернатива природній необхідності, опосередковане начало між інтелектом і інстинктом.

Співвідношення понять духовність-дух-душа. Об'єктивно-духовне (дух) і суб'єктивно-духовне (душа) як дві площини духовного. Духовність – буття, націлене духом. Дух як певна концентрація смислотвірного начала, притаманного всьому буттю. Душа – суб'єкт духовності, притаманна суб'єкту духовна цілісність, основа, що зумовлює формування певного типу особистості. Еволюція поняття «душа» в історії філософії. Душа і свідомість. Неспроможність поняття «свідомості» охопити багатство проявів духовного.

Духовні аспекти кризи людської цивілізації. Свідомість як уможливлення буття духовного і прилучення людини до світу. Розуміння природи свідомості в історії філософії. Проблема онтологічного статусу свідомості. Саморефлексія як момент субстанційної свідомості.

Свідомість у контексті відношень людини до світу і до самої себе. Технологічний та соціальний виміри свідомості. Свідомість як діяльність «я» у формі культури. Властивості свідомості: активність, комунікативність, суб'єктивність, системність, творчість, цілеспрямованість, мова. Проблема походження свідомості. Релігійна, дуалістична, еволюційна, трудова,

єдиного інформаційного поля та субстанційна концепції походження свідомості. Головні чинники виникнення та функціонування свідомості.

Ідеальне – загальна форма існування свідомості, суб'єктивний образ об'єктивної дійсності. Протилежність ідеального та реального. Особливості ідеального образу. Ідеальне як єдність буття і небуття, як наявне буття зовнішньої речі у формі внутрішнього образу, потреби, мети суб'єкта. Здійснення ідеального у символах і через символи. Мова як спосіб вияву ідеального змісту свідомості, форма опредметнення свідомості. Основні функції мови. Мова і мислення.

Структура свідомості. Компонентний вияв структури свідомості: когнітивна, мотиваційна і нормативно-проективна сфери свідомості. Рівневий вияв структури свідомості: несвідоме, передсвідоме, свідоме, надсвідоме. Самосвідомість як системотвірний чинник, що поєднує елементи свідомості. Функції самосвідомості: самопізнання, самостереження і самоаналіз, самооцінка, саморегуляція.

Типи свідомості: індивідуальна, групова, суспільна. Суспільна свідомість як специфічна духовна система, що виражає функціонування духовного життя суспільства. Рівні суспільної свідомості. Суспільна психологія та ідеологія. Форми суспільної свідомості: наука, філософія, релігія, політика, право, мораль, естетична свідомість. Єдність і взаємодія форм суспільної свідомості. Функції свідомості.

12. Філософське і наукове пізнання

Сутність феномену пізнання. Гносеологія і епістемологія. Головне питання гносеології. Пізнання як відображення, пізнання як конструювання, пізнання як співтворчість у бутті.

Об'єкт і суб'єкт пізнання. Можливості людського пізнання. Сенсуалізм, раціоналізм, агностицизм, скептицизм. Значення інтуїції та уявлення в пізнанні. Метод як засіб пізнання. Діалектика та метафізика як методи пізнання.

Проблема істини в пізнанні. Основні концепції істини. Істина і хибність (помилковість). Істина і вірогідність, ймовірність. Істина і правда. Критерії істини. Істина як процес.

Значення методу в науковому пізнанні. Методи і форми наукового пізнання. Методологія наукового пізнання.

Динаміка наукового знання: класична, некласична, посткласична наука. Зміна наукових парадигм. Революції в науці.

Гуманізація науки і сцієнтизація культури як тенденції сучасного соціокультурного дискурсу. Нові типи раціональності: взаємовідношення науки, філософії, релігії. Етика науки. Місце науки в системі духовної культури.

Типологізація філософських і методологічних проблем сучасної науки. Онтологічні проблеми науки. Сучасна картина світу. Наука і техніка. Еволюція взаємовідносин між наукою і технікою. Загроза техногенних катастроф. Поняття інформаційного суспільства. Людина і комп'ютер.

Етичні проблеми комп'ютеризації.

13. Філософська антропологія і проблема цінностей

Проблемність людського буття. Людина як проблема проблем. Специфіка вирішення проблеми людини в космоцентричній, теоцентричній та антропоцентричній світоглядних парадигмах. Життя, буття та існування як характеристики людини. Суспільний характер людської життєдіяльності. Основні чинники антропогенезу.

Буття людини у світі природи. Природа як об'єктивне начало в самій людині. Буття людини як реальний процес її існування. Матеріальні основи буття людини.

Проблема взаємовідношення душі і тіла. Феномен тілесності. «Мова тіла». Подолання опозиції духу і тіла.

Соціальне буття людини. Людські якості. Соціальне буття людини як єдність індивідуального і суспільного буття. Свобода як сутнісна визначеність людини. Конечність індивідуального існування людини. Проблема сенсу життя в філософії. Життя та смерть. Смерть та безсмертя. Тлінне і нетлінне в людині. Земне та космічне. Людина і суспільство.

Філософія особистості. Особистість як продукт соціального середовища, особливості її історичного розвитку. Типологія особистості.

Людина і народ. Етноантропологія. Етнонаціональні спільноти: етнос, народ, нація. Національний характер, національний дух, національна ідея. Національний менталітет. Проблема національного і загальнолюдського (націоналізм, інтернаціоналізм, космополітизм). Архетипи національної культури як фундаментальна проблема етноантропології. Антропологія українського народу. Українські типи людей: гоголівська людина, сковородинська людина (за М.Шлемкевичем). Українська вдача. Місце України в Європі.

Цінності як визначальні характеристики людського буття. Людина в системі цінностей. Цінності як ядро духовного світу людини. Базові цінності людського буття. Вищі духовні цінності. Істина, Добро, Краса. Поняття ідеалу. Провідні ціннісні орієнтації людства на межі тисячоліть.

Тема 14. Соціальна філософія: людина та історичний процес

Філософія суспільства. Природа суспільства у філософській традиції. Платон про стабільність ідеальної держави. Аристотель про людину і суспільство. Соціальний універсалізм стоїків, соціальний атомізм Епікура. Християнський універсалізм середньовіччя. Натуралізм про вплив природних факторів на виникнення і розвиток суспільства. Соціопсихологічне тлумачення суспільства як індивіда з його психофізіологією (інстинктивізм, фройдизм). Концепція соціальної дії (М.Вебер (1864–1920), Т.Парсонс (1902–1979), А.Шюц (1899–1959)): суспільство як система соціальних взаємодій індивідів, кожен з яких прагне до реалізації власних цілей. Розуміння суспільства як складної багатofункціональної системи (Т.Адорно (1903–1969), Ю.Габермас (нар.

1929), Е.Блох (1885–19770), Т.Фейєрабенд (1924–1996)). Теорія предметної дії К.Маркса (1818–1883).

Феномен соціального. Соціум як історичний процес. Соціальне буття людини як реальний життєвий процес. Соціальне і природне. Функціонування соціального на основі природного. Предметність, діяльність і спілкування – форми існування соціуму. Людська діяльність як фактор перетворення природного в соціальне. Сутність соціальних якостей предметів. Предметність як фактор залучення людини до досвіду попередніх поколінь. Соціальність як діяльне спілкування людей, що забезпечує якісну своєрідність їх життя як суспільного. Вияви соціального буття людини: соціалізація, соціальний статус, соціальне походження, соціальна роль.

Поняття суспільства. Суспільство як самоорганізуюча і саморозвиваюча система. Функціональні засади буття суспільства і природа як підсистеми об'єктивної реальності. Основні аспекти взаємодії суспільства і природи. Географічне середовище і його роль у житті суспільства. Демографічні чинники суспільного розвитку.

Основні елементи суспільного життя: сфера матеріально-виробничої діяльності, сфера економічної діяльності; побуту і сімейних стосунків; сфера соціальних відносин; сфера духовного життя суспільства. Взаємозв'язок основних елементів суспільного життя.

Проблема джерел суспільної динаміки. Детермінанти суспільного розвитку. Суб'єкт суспільної дії. Поняття соціальної структури суспільства. Соціальна група. Соціальна структура традиційного, індустріального та інформаційного суспільства. Соціальна мобільність і соціальна стратифікація. Теорії соціального конфлікту (К.Маркс, Р.Дарендорф (нар. 1929)).

Суспільство як система соціальних відносин. Групи соціальних відносин: матеріально-економічні, суспільно-політичні, духовні, культурно-побутові. Система регуляції соціальних відносин: політика і право, релігія, мораль, культура, традиції і звичаї, тотем і табу, громадська думка.

Політика як регулятивний механізм функціонування та розвитку соціуму. Держава як елемент політичної системи. Особливості становлення української державності. Інститут влади. Влада і демократія. Проблеми розвитку демократії на сучасному етапі. Право і мораль в системі нормативної регуляції. Права людини як філософська проблема.

Історичні виміри людського буття. Філософія історії. Основні проблеми філософського осмислення історії. Проблема сенсу історії. Проблема спрямованості історії. Міфологічна і релігійна історична свідомість. Сакральна і профанна історія. Тотальність модусу теперішності в сучасній цивілізації. Ідея історії Ф.Фукуями (нар.1952).

Людина як суб'єкт історичного процесу. Основні чинники історичної діяльності людини: характер соціальних відносин, природні чинники, соціально-культурні, психічні, інтелектуальні, здатність до самореалізації. Особистість в історії. Свобода і відповідальність суб'єкта історії. Піднесення значення та відповідальності суб'єкта перед історією за умов глобальної

антропологічної катастрофи.

15. Культура та цивілізація

Філософське розуміння культури. Особливості сучасних проявів культури. Суттєві ознаки культури. Розмаїття культур: єдність у багатоманітності. Проблема діалогу культур. Національні культури та культура загальнолюдська. Змістовні елементи національної культури.

Поняття цивілізації. Основні аспекти взаємозв'язку культури та цивілізації. Ознаки цивілізації за Л.Морганом (1818–1881). Ідеї протиставлення культури та цивілізації. Концепція «морфології культури» О.Шпенглера (1880–1936). Головні ознаки цивілізації за О.Шпенглером.

Теорія «локальних цивілізацій» А.Тойнбі (1889–1975). Аргументи «проти» П.А.Сорокіна (1889–1968). Типологія цивілізацій. Культурно-історичні типи.

Глобальні проблеми сучасної цивілізації: соціально-екологічні, соціально-економічні, соціально-політичні, антропологічні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Андрущенко В. П. Вступ до філософії. Великі філософи: Навчальний посібник. Київ-Харків.: СПДФЛ Чиженко С. Ю., ТОВ«РИФ», 2005.
2. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або Інтелектуальні подорожі до країни філософії: наук. посібник. К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 238 с.
3. Воловик В. І. Вступ до філософії. Навчальний посібник. Запоріжжя: Просвіта, 2001.
4. Гусев В. Вступ до метафізики. Навчальний посібник. К.: Либідь, 2004.
5. Лузан А. О. Вступ до філософії: навчальний посібник для ВНЗ. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 136 с.
6. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії: Онтологія людини. Костопіль: Роса, 2005. 336с.
7. Петрушенко В. Л. Філософія: навч. посібник. Львів: новий світ – 2000, 2012. 647 с.
8. Починок Б. В., Починок І. Б. Вступ до філософії гуманітарних наук: Підручник. Чернівці: Чернівецький національний ун-т 2012.
9. Філософія: Практикум: навчальний посібник. Частина 1. / авт.-упор. Л. Р. Кондратюк, Г. А. Поперечна, О. А. Розумович; за заг. ред. Г. А. Поперечної. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2021. 250 с.
10. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія. К.: Дух і Літера, 2018. 536 с.

Допоміжна

1. Апель К. О. Дискурс і відповідальність : проблема переходу до постконвенціональної моралі / Карл-Отто Апель ; [пер. з нім. В. Купліна]. Київ : Дух і Літера, 2009. 430 с.
2. Арістотель. Політика. Поетика. Харків: Фоліо, 2023. 512 с.
3. Баган О. Історіософські есе. Львів, Крила, 2021. 384 с.
4. Булатов М. Філософський словник. К.: Стилос, 2009.
5. Ворбертон Найджел. Коротка історія філософії. К.: Наш формат, 2023. 224 с.
6. Гегель Г. Феноменологія духу. Харків : Фоліо, 2019. 480 с.
7. Гордер Ю. Нині світ у наших руках. Філософія життя. К.: Літопис, 2023. 120 с.
8. Душа; ум, розум, дух / Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т.1. під керівництвом Барбари Кассен. Київ : Дух і літера, 2009. С. 174 – 201.
9. Камю А. Перша людина. Харків: Фоліо, 2021. 256 с.
10. Конфуцій. Бесіди і судження. К. : Арій, 2022. 224 с.
11. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії. К.: Вид. дім «Києво-могилянська академія», 2008. 367 с.
12. Лютий Т. Сковорода. Самовладання. К.: Темпора, 2022. 632 с.
13. Мірчук І. Вступ до філософії. Мюнзен, 2006.
14. Ніцше Ф. По той бік добра і зла: Прелюдія до філософії майбутнього. Львів : Літопис, 2002. 320 с.
15. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади. Тернопіль, Навчальна книга – Богдан, 2021. 352 с.
16. Сенека. Моральні листи до Луцилія. К.: Апріорі, 2022. 552 с.
17. Сковорода Г. С. Розмова про істинне щастя / Пер. укр. мовою, приміт. О. Шевчука. Х.: Прапор, 2002.
18. Філософський енциклопедичний словник / Під ред. В. І. Шинкарука К.: Абрис, 2002.
19. Філософський словник. Людина і світ / Хамітов Н., Крилова С. К.: КНТ, ЦУЛ, 2007.
20. Фромм Е. Мати або бути. Харків, КСД, 2020. 304 с.

СТРУКТУРА І ЗМІСТ ІСПИТУ, ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ

Іспит відбувається в усній формі на основі білетів, затверджених головою приймальної комісії. Білет складається з трьох питань. Час на підготовку – 40 хв.

Критерії оцінювання знань та вмінь абітурієнтів

Оцінка за 200-бальною шкалою	Оцінка ECTS	Критерії
190-200	A	Абітурієнт виявляє міцні й глибокі знання з філософії; чітко викладає матеріал; оперує фундаментальними поняттями та категоріями філософського знання; уміє працювати з філософськими текстами, реконструювати зміст висловлених у них філософських ідей; здійснювати історико-філософську інтерпретацію, пояснення і оцінку філософських учень; виявляє самостійні міркування з приводу проблем філософського характеру; наводить приклади, що ґрунтуються на власних спостереженнях; виявляє і обґрунтовує причинно-наслідкові зв'язки; уміє виокремити проблему і визначити шляхи її розв'язання; робить самостійні обґрунтовані висновки; творчо і вільно відповідає на ускладнені запитання; аргументовано використовує знання у нестандартних ситуаціях.
171-189	B	Абітурієнт вільно відтворює навчальний матеріал та володіє філософськими категоріями; відповідає на поставлені запитання, допускаючи незначні помилки у формулюванні філософських при поясненні окремих положень; з допомогою викладача встановлює причинно-наслідкові зв'язки; здійснює порівняльну характеристику філософських систем та ідей різних епох; розв'язує стандартні пізнавальні завдання; виправляє власні помилки; робить нечітко сформульовані висновки; виявляє знання першоджерел.
161-170	C	Абітурієнт самостійно відтворює навчальний матеріал; володіє категоріальним апаратом; відповідає на поставлені запитання, допускаючи у відповідях неточності, які не впливають на загальний характер відповіді; порівнює філософські

Оцінка за 200-бальною шкалою	Оцінка ECTS	Критерії
		течії і напрями, встановлює відмінності між ними; виправляє допущені помилки; на підставі опрацьованої рекомендованої літератури робить нечітко сформульовані висновки.
141-160	D	Абітурієнт самостійно, але неповно відтворює навчальний матеріал, частково дотримується логіки його викладу; відповідає на окремі запитання; в цілому правильно вживає філософські терміни, розрізняє філософські напрями і школи; допускає помилки у відповідях та при поясненні філософських проблем; відчуває труднощі у використанні засвоєного матеріалу при пошуку відповіді на поставлені запитання.
124-140	E	Абітурієнт самостійно, але неповно відтворює навчальний матеріал, частково дотримується логіки його викладу; відповідає на окремі запитання; в цілому правильно вживає філософські терміни, розрізняє філософські напрями і школи; допускає помилки у відповідях та при поясненні філософських проблем; відчуває труднощі у використанні засвоєного матеріалу при пошуку відповіді на поставлені запитання.
100-123	F	Абітурієнт виявляє фрагментарні знання і відтворює лише невелику частину навчального матеріалу, дає визначення окремих філософських понять, демонструє нечітке розуміння основних етапів розвитку філософії; у відповідях допускає суттєві помилки; не ознайомлений або мало опрацював рекомендованої літератури/
0-99	Fx	Абітурієнт не володіє матеріалом та не орієнтується в специфіці філософського способу осягнення дійсності.